

DOI 10.36074/logos-04.04.2025.047

«АРТЕФАКТ-ДЕТЕКТИВИ» СЕРГІЯ ПОНОМАРЕНКА

Чорний Ігор Віталійович¹, Чорна Вікторія Леонідівна²

---

1. д-р філол. наук, професор,
професор кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства
Харківський національний університет внутрішніх справ, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0001-6079-1746

2. старша викладачка кафедри європейських мов
Державний біотехнологічний університет, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0002-7288-9043

Сергій Пономаренко – сучасний український письменник, який плідно працює у жанрі гостросюжетного роману. Серед його творів містичні детективи, романи жахів, твори історико-кримінального спрямування. Серед останніх треба виділити ретродетективний цикл «Слідами монстрів. Хроніки лікаря», у якому вже написано й вийшло три романи, а також твори, які належать до такого різновиду детективної прози, як «артефакт-детектив».

«Артефакт-детектив» – дуже популярний піджанр кримінального роману, який набув поширення в європейській літературі межі ХХ – ХХІ століть. Коріння його, на наш погляд, походить від відомого твору Вілкі Коллінза «Місячний камінь» (1868), сюжет якого розгортається навколо таємничого артефакту, який колись належав індійському богу і був викрадений з його храму в Серінгапатамі британцями. Навколо цього дорогоцінного каменю розгортаються драматичні події, пов'язані з численними злочинами (викраденнями, вбивствами). Врешті-решт артефакт повертається на своє місце до індійського храму.

Більшість артефакт-детективів складаються з двох сюжетних ліній: історичної і сучасної. У першій розповідається про певний артефакт, який має містичні властивості: допомагає людям оволодіти якимось знаннями, навичками, уміннями, або ж навпаки позбавляє свого володаря цих якостей, приводячи його до загибелі. Ця таємнича річ може з'являтися у конкретну історичну епоху і у конкретній місцевості, або ж «подорожувати» у часі з країни в країну і від одного власника до іншого. Сучасна лінія оповідає про те, як цей артефакт опиняється у когось із наших сучасників і що з ним/нею відбувається внаслідок цього.

Серед доробку Сергія Пономаренка є кілька таких артефакт-детективів: дилогія «Маска» (2008), «Прокляття рукопису» (2010), «Прокляття скіфів» (2011) тощо. Зауважимо, що твори цього напряму притаманні ранньому періоду творчості письменника. Пізніше він звертається до інших різновидів гостросюжетної літератури, хоча інтерес до історії залишається стрижневим для творчості прозаїка. Вказані романи переважно будуються за схемою, згадану нами вище. Так, у «Масці» це золота маска таврської богині, у «Проклятті рукопису» – магічний гримуар, написаний папою Сильвестром II, у «Проклятті скіфів» – золота діадема скіфського царя Скіла. Цікаво, що усі ці артефакти роблять своїх власників нещасними, прирікають на загибель, даючи тільки ілюзію могутності.

Показовою особливістю поетики артефакт-детективів Пономаренка є те, що вони тяжіють до сюжетної схеми, притаманної «жіночій» прозі. Окрім історичної і пригодницької сучасної сюжетних ліній в них присутня і любовно-сентиментальна. Герой закохується і це почуття допомагає йому в фіналі перемогти тяжіння злого року й без зайвих втрат позбавитись від артефакту. На відміну від цього твори «чоловічої» прози мають переважно трагічні фінали, де герої гинуть, не в змозі приборкати зловісний артефакт. Не дивно, що серед поціновувачів творчості Пономаренка переважає жіноча читацька аудиторія.

Таким чином, артефакт-детективи стають для Сергія Пономаренка у певному розумінні «пробою сил», де сформувалися основні риси, художні прийоми, творчі шаблони подальших романів письменника.